

oversættelse. Det gør ikke Niebuhrs opdagelsesrejse mindre interessant

Et landskab i det nordlige Yemen. Yemen var en af hoveddestinationerne på den store ekspedition i 1761-1767.

Freja Cæcilie Petri Bondgaard 05.02.2023

KULTUR // BØGER – Nyudgivelsen af *Det lykkelige Arabien* er en lækker sag om verdens første ekspedition til Arabien. Her skulle de bibelske fortællinger arkæologisk verificeres, og små og store arabiske byer kortlægges.

Thorkild Hansens *Det lykkelige Arabien* fra 1962 er bogen, mange danskere kender. I den historiske roman berettes om Europas første rent videnskabelige ekspedition, hvor det sagnomspundne Yemen kortlægges, og hvor **Carsten Niebuhr** – rejsens, i de andres øjne, mindst betydningsfulde deltager – bliver en indflydelsesrig opdagelsesrejsende.

Nu foreligger romanen i **en ny udgave fra Gyldendal**, som er en æstetisk orange-mønstret dejlighed med guldfarvet skrift og indgraverede palmetræer.

Det hele begyndte i 1761, da orlogsskibet *Grønland* lettede anker fra Toldboden i København. **Ekspeditionen** var udstedt af den danske Kong Frederik V for at gøre europæerne bekendte med det så fremmende Arabien.

Turen var langt fra en lykkelig affære, selvom titlen kunne foranledige en til at tro det

Mandskabet bestod af sprogforskeren Frederik Christian von Haven, den svenske botaniker Peter Forsskål og kartografen Carsten Niebuhr. Med ombord havde de lægen Christian Carl Kramer, den professionelle tegner Georg Wilhelm Baurenfeind og tjeneren Lars Berggren.

Under formålet ”Videnskabernes Fremvæxt i Almindelighed” skulle holdet indsamle alt, der kunne fortælle om livet, sproget og handlen i de små og store arabiske byer. De skulle foretage alle mulige arkæologiske, historiske og geografiske undersøgelser. Planter, fossiler, naturalier og dyr skulle indsamles og studeres, og afstande skulle opmåles for at udarbejde kort over byer og landskaber. Alt hvad de så af fremmed, skulle dokumenteres.

Illustration: Wikimedia

Hovedformålet var at finde håndfaste beviser – fx inskriptioner, der kunne stadfæste de bibelske fortællingers sandhed og israelitternes tilstedeværelse på Sinai-halvøen. Bl.a. skulle Von Haven finde Sinai-bjerget, hvor Moses ifølge fortællingerne modtog de 10 bud, og lokalisere den klippe, han slog vand ud af.

Kongens syn på sandhed harmonerede med oplysningstiden, hvor det sande først og fremmest var det, der var rationelt og empirisk funderet.

I ruinbyen Persepolis i Iran foretog Niebuhr minutiøse kopier af kileskriftinskriftioner, som lagde fundamentet for den senere tydning af kileskriften. Niebuhr har skrevet sig ind i historien som en opdagelsesrejsende, som bragte store resultater til videnskaben. Det er altså ingen bagatel, at afdelingen for nærorientalske og filologiske studier ved Københavns Universitet blev opkaldt Carsten Niebuhr Instituttet (i dag: afdeling).

Død og delte meninger

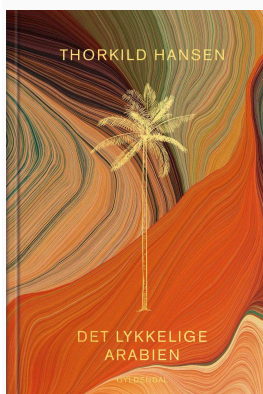
Hansen beretter på baggrund af dagbogsoptegnelser om store interne konflikter i besætningen. Store egoer, store problemer. Von Haven kunne ikke neddrole sin indre kamp mod forfængeligheden over at føle sig trådt på, fordi Niebuhr, og ikke ham selv, blev ekspeditionens kasseimester – det nærmeste, man kom på en leder. Der gisnes sågar om, hvorvidt den arsenik, Von Haven havde købt, var til at forgifte besætningen med.

Fra da af brugte han aldrig betegnelsen igen. Dertil var der sket for meget

Turen var belagt med bitter ironi. Der burde have været skrevet stor historie, men ekspeditionen endte langt fra som planlagt. De enorme frembringelser, anstrengelser og studier, Forsskål havde foretaget og sendt til Danmark, blev

ikke undersøgt. Kasserne stod blot på Københavns Universitet og rådnede op, indtil deres indhold ikke længere kunne bruges. Von Haven opnåede heller ikke stor succes, men han udførte heller ikke det kæmpemæssige arbejde, som Forsskål gjorde.

Undervejs tog malaria besætningen en efter en. Først døde Von Haven og Forsskål i Yemen, så omkom Baurenfeind og Berggren under den videre sejlads, og i Bombay døde holdets femte mand, C.C. Kramer. Den eneste overlevende var Niebuhr.

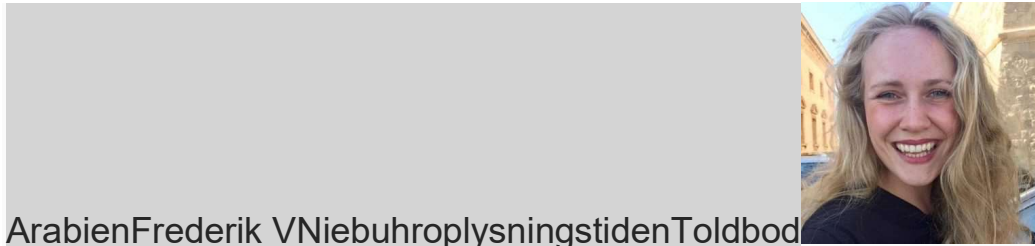
Lykkeligt?

Turen var langt fra en lykkelig affære, selvom titlen kunne foranledige en til at tro det. Det lykkelige Arabien er faktisk i det hele taget en fejl – nemlig en oversættelsesfejl. At Arabien blev kaldt lykkeligt, skyldes, at ordet 'yemen' fejlagtigt var blevet oversat til 'lykkelig', selvom det betyder 'højre hånd'.

Dette forhold skyldes, at arabere siden tidernes morgen har vendt ansigtet mod øst, mod Kabaen i Mekka, når de skulle bede. Af den grund blev den højre side opfattet som finere end den venstre side. Og fordi det var fint, blev det synonymt med lykkeligt. *Arabia Yemen* blev fejloversat til *Arabia Felix* (latin), *Eydaimon Arabia* (græsk). Og sådan blev en geografisk betegnelse til *Det lykkelige Arabien*.

I sine dagbogsoptegnelser kaldte Niebuhr selv landet for lykkeligt – lige indtil den dag, han sejlede bort derfra og så Arabiens kyst forsvinde i horisonten. Fra da af brugte han aldrig betegnelsen igen. Dertil var der sket for meget.

Læs også anmeldelsen af Puk Damsgaards bog Arabica om hendes rejse i Carsten Niebuhrs fodspor.

ArabienFrederik VNiebuhrplysningstidenToldbod

Freja Cæcilie Petri Bondgaard

Freja Cæcilie Petri Bondgaard er uddannet teolog og skriver om kultur, eksistens og samfundsmæssige tendenser. Hun har arbejdet med kommunikation siden 2018. Hun har senest været ansat ved Det Ethiske Råd (Nationalt Center for Etik),